

nost hned první den vzbudily dvě komparativní studie, vzniklé na základě předchozích setkání, které se staly důkazem efektivity celého projektu: první z nich (jejími autory byli B. Voicu a T. Basina) se věnovala srovnání role sociálního kapitálu a občanské participace v Rumunsku a na Ukrajině, druhá se týkala komparace nerovností a sociální politiky v zemích střední a východní Evropy a společně ji zpracovali K. Strapcová a M. Voicu. Poněkud odlišný charakter od ostatních příspěvků, založených na sekundární analýze kvantitativních dat, měl referát S. Kerenyi, teoreticky pojednávající o aspektech občanské neposlušnosti a mobilizaci k ní v maďarské společnosti. Obor sociální psychologie byl zastoupen v příspěvku T. Kacharevy, uplatňující v otázce struktury etnické identity u adolescentů semiprojektivní psychologické metody.

První část příspěvků druhého dne byla vesměs ukotvena v diskurzu sociální konstrukce reality a týkala se většinou vnímání identity, evropanství a hranic EU po jejím rozšíření na východ. Odpolední část byla podstatně diferencovanější z hlediska metodologického i tematického: objevila se zde mimo jiné percepce rodinných hodnot a reflexe rozšiřování informačních a komunikačních technologií v zemědělských oblastech. Českou republiku prezentovaly tři tematicky odlišné příspěvky, věnované menšinovým organizacím a občanské participaci migrantů v ČR (Y. Leontiyeva), konstruování pojmu domova v českém pohraničí (J. Laštovková) a obrazu důchodců v českých médiích (R. Sedláková).

V průběhu posledního dne zazněl, kromě teoretických příspěvků o pesimismu společnosti i ve společnosti a transformaci úlohy státu v EU, také návrh na ustavení samostatné asociace mladých sociálních vědců v Evropě pod názvem Network of Young European Social Scientists (dál jen NYESS) se sídlem v rumunském Sibiu. Účastníci diskutovali nad návrhem statutu NYESS, která by měla být vědeckou neziskovou organizací zaměřenou na rozvoj znalostí a podporu zájmů

mladých sociálních vědců zejména z evropských postkomunistických zemí. Hlavními aktivitami NYESS bude pořádání konferencí a vědeckých setkání členů, podpora společných projektů v rámci asociace a publikace vědeckých periodik. Plánované individuální členství by mělo být otevřeno všem, kteří se budou aktivně podílet na rozvoji sociálních věd v evropském kontextu. Právě návrh na ustavení asociace lze považovat za jeden z nejvýznamnějších přínosů celého setkání.

Hmatatelným výsledkem setkání v Liepaji bude vedle plánovaného ustavení asociace NYESS také připravovaný konferenční sborník.

Jitka Laštovková, Yana Leontiyeva

Sedmá mezinárodní konference o smrti Bath, Velká Británie, 15.–18. září 2005

Na rozdíl od západní Evropy, kde již koncem 20. století došlo k detabuizaci smrti (viz Walter, T. 1994. *The Revival of Death*. London and New York: Routledge), patří česká společnost spíše k těm, které před smrtí stále zavírají oči, jakoby se jejich členů netýkala. Násilná a nečekaná smrt je sice často středem pozornosti v médiích, ale běžné umírání a smrt jsou stále vytěšňovány na okraj pozornosti. Moderní hospicové hnutí bylo sice v devadesátých letech 20. století (se třicetiletým zpožděním oproti Anglii) prakticky uplatněno i u nás, ale rozšiřuje se jen velmi pomalu. Rovněž fakt, že v Čechách narůstá počet pohřbů bez obřadu, svědčí o tom, že se lidé snaží kontaktům se smrtí vyhnout. Rozšíření této praxe je ve světovém kontextu naprosto výjimečné, ačkoliv tomu v ČR doposud nebyla věnována větší pozornost. Mezinárodní konference, jako byla ta v Bathu, k tomu jednoznačně vyzývají.

Konferenci s názvem *The Social Context of Death, Dying and Disposal* (DDD7), konající se ve Velké Británii zhruba každé dva roky, organizačně tentokrát zajišťovalo nově založené *Centre for Death and Society* na prestiž-

ní Univerzitě v Bathu. Počet zúčastněných se značně rozrostl od jejího prvního pořádání v Oxfordu v roce 1993, což svědčí jak o zvyšující se atraktivitě tématu, tak o vysoké kvalitě konference, která s každým dalším konáním přiláká více a více účastníků z celého světa. Snahou pořadatelů bylo zahrnout všechny aspekty smrti, umírání a ztráty blízkého, přičemž byl aplikován interdisciplinární přístup k tématu. Na konferenci se tak sešly v zásadě dvě skupiny účastníků, přičemž záměrem bylo právě propojení diskusí mezi nimi. Jednou skupinou byli akademici, kteří se tématem smrti a souvisejícími tématy zabývají především v rovině teoretické – sociologové, religionisté, antropologové, archeologové, historikové atd. Druhou skupinu tvořili naopak ti, kteří se setkávají se smrtí nebo jejími přímými následky ve své denní praxi – lékaři, pracovníci paliativní péče, poradci pro pozůstalé atd.

Během konference zaznělo zhruba 130 příspěvků na rozličná témata související se smrtí, umíráním a ztrátou blízkého, která byla pojata z nejrůznějších perspektiv v závislosti na konkrétním oborovém zázemí konferujících. Nejhojněji byli zastoupeni odborníci z Velké Británie, Spojených států amerických a dále z Austrálie. Nechyběli však ani delegáti z většiny západoevropských zemí, zatímco konferujících z oblasti bývalého východního bloku bylo poskrovnu. Příspěvky byly přednášeny ve zhruba šesti paralelních sekcích a kromě toho každý den zazněla jedna delší společná přednáška zaměřená na sociální aspekty smrti.

Účastníci konference zároveň oslavovali desáté výročí založení britského časopisu *Mortality*, dnes nejvýznamnějšího odborného časopisu, který se z interdisciplinárního hlediska snaží uchopit problematiku smrti a umírání. K příspěvkatelům do tohoto časopisu patří odborníci z nejrůznějších společenských věd, sociology, antropology a archeology počínaje a psychology, biology a lékaři konče. Abstrakty příspěvků přednesených na konferenci byly vydány v příloze letošního 10. ročníku časopisu *Mortality*.

Konferenci zahájila Glennys Howarth, spoluzakladatelka *The Centre for Death and Society*. Následovala ji bulharská novinářka Diana Ivanova s videoprojekcí vypovídající o smrti a s ní spojených rituálech konaných ve vesnici Bela Rečka na severu Bulharska. Příspěvků z bývalého východního bloku nezaznělo na konferenci mnoho, v tomto smyslu byla Česká republika zastoupena nadprůměrně. Magdaléna Rajčanová z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy se zabývala sociálním životem zemřelých, respektive identitou mrtvých těl na jejich cestě skrze patologické oddělení a krematorium. Pohřebním rituálům byly dále věnovány dva příspěvky. První se týkal návratu ke starým pravoslavným tradicím v Rusku a zpracovali jej Elena Vjedenskaja, Liana Grinykova a Pavel Petrušov, druhý, který přednesla Olga Nešporová, byl věnován postojům ke smrti a pohřební praxi v České republice, kde se naopak tradiční náboženské rituály příliš neuplatňují a dochází k minimalizaci pohřebních rituů. Pro většinu západních odborníků bylo prostředím postkomunistických zemí a jejich tradic světem značně exotickým díky výrazné odlišnosti od jejich vlastního, a tak byly tyto příspěvky přijaty s velkým zájmem.

Druhý den přednesl plenární přednášku jeden ze zakladatelů sociologie smrti ve Velké Británii Tony Walter. V přednášce nazvané *Mediator Deathwork* se věnoval teoretickému uchopení málo zkoumaného vztahu mezi mrtvým, jeho prostředníkem (*mediator* mezi mrtvým a pozůstalými) a veřejným rituálem, přičemž poukázal na aspekty shody práce patologů s postupy vykonávanými spiritistickými médii. Rovněž se zaměřil na komparaci rozdílných, namnoze protikladných přístupů vedoucích pohřebních služeb v Anglii a ve Spojených státech amerických. Zatímco pohřební služby v Americe slouží jako prostředníci mezi mrtvým a pozůstalými, situace v Anglii je zcela opačná, organizátoři tamních pohřbů se snaží ochránit živé před kontaktem s mrtvým. Nejsou tedy prostředníky, nýbrž vytvářejí bariéru mezi mrtvým a živými (*barrier deathwork*).